

Roslagens Östra pastorat
kerstin.mundt@svenskakyrkan.se

Tillstånd till byte av spån, panel och virke samt tjärning av spån på klockstapel tillhörande Frötuna kyrka, Norrtälje kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Stockholms län beslutar att lämna tillstånd till byte av virke, panel och spån samt tjärning av spån på klockstapel tillhörande Frötuna kyrka enligt ansökan som inkom till Länsstyrelsen den 31 oktober 2024.

Tillståndet har en genomförandetid på fyra år från dagen för detta beslut.

Villkor

- Arbetet ska genomföras under antikvarisk medverkan av antikvarie som ska godkännas av Länsstyrelsen. Ni uppger att ni önskar anlita Per Nelson som medverkande antikvarie, vilket godkänns av Länsstyrelsen.
- Arbetet ska följa de handlingar som lämnats in i samband med ansökan och har kompletterats den 8 november 2024. Under projektets genomförande får mindre utformningsfrågor och detaljprojektering ske i samråd med och godkännas av antikvarien. Om antikvarien inte kan godkänna föreslagen utformning ska frågan lämnas till Länsstyrelsen för prövning. Avvikelse från beslutet kräver ny prövning av Länsstyrelsen.
- Åtgärder av skador som inte omfattas av tillståndsansökan men som upptäcks i samband med arbetet, exempelvis trälagningar, ska godkännas av Länsstyrelsen innan de utförs.

- Ni ska i god tid underrätta antikvarien om arbetets igångsättande och kalla antikvarien till byggmöten. Antikvarien ska ges möjlighet till dokumentation och undersökningar i samband med arbetena.
- Vid utbyte av panel ska, i enlighet med den antikvariska konsekvensbeskrivningen, tätvuxet utvalt virke användas i lika dimensioner som tidigare. Den befintliga panelens yta ska undersökas av medverkande antikvarie och resultatet av undersökningen ska ligga till grund för val av nytt virke.
- Vid byte av rötskadad bjälke under tornluckor ska tätvuxet utvalt virke användas. Arbetet ska göras av erfaren timmerman och avseende utförande/infästningar och dimensioner vara lika befintlig balk på motstående sida åt väster.
- Den pigmenterade tjäran ska slutstrykas med pensel.
- Om ljusa färgspår på klocktornets knutbrädor förekommer ska dessa bibehållas under nytt tjärskikt för att kunna utgöra referens vid eventuellt framtida byte av knutbrädor och återgång till ljus linoljefärg.
- Pastoratet ska kalla Länsstyrelsen till antikvarisk slutsyn av arbetena. Antikvarien ska medverka vid detta tillfälle. I de fall en teknisk slutbesiktning av arbetena ska göras bör den antikvariska slutsynen ske innan denna genomförs.
- Antikvarien ska sammanställa de genomförda arbetena i en rapport. Rapporten ska innehålla administrativa uppgifter för objektet och ärendet, en redogörelse för utförda åtgärder, redovisning av de material som använts inklusive tillverkare/leverantör för material med produktblad, redogörelse för kulturhistoriska, byggnadstekniska/byggnadshistoriska iakttagelser som framkommit under arbetet, en motivering och beskrivning av eventuella antikvariska överväganden och avsteg från beslutade åtgärder och dess påverkan på det kulturhistoriska värdet samt relevant bildmaterial före, under och efter arbetet med bildtext som anger vad bilden beskriver. Till rapporten ska även bifogas en av entreprenören ifylld egenkontrollblankett för tjärning. Blanketten finns i skriften *Tjära på trätak* [gupea_2077_39128_1.pdf;jsessionid=D6F92862FAFF3C2858BB67F54B4EEFFF](#). Rapporten skickas digitalt till Länsstyrelsen senast 3 månader efter avslutat arbete.

- Tillståndet gäller under nu kända förutsättningar. Om nya omständigheter framkommer ska frågan överlämnas till Länsstyrelsen för ny prövning.

Beskrivning av ärendet

Frötuna kyrka och klockstapel omfattas av skydd enligt 4 kap kulturmiljölagen (1988:950) (KML).

Ni har ansökt om tillstånd för att byta ut spåntak mot öster, väster och söder på Frötuna klockstapels kjol. Kluvna furuspån tillverkade av 100 % kärnfuru ska användas. Spån tjäras tre gånger med kort intervall; direkt efter läggning med opigmenterad dalbränd trätjära och därefter två strykningar med pigmenterad tjära. Kjolens underbrädning som till stora delar bedöms bestå av ett återanvänt faltak uppvisar lokala rötskador. Skadade delar byts mot brädor i motsvarande kvalitet och utförande. Uppskattningsvis 100 löpmeter rötskadad och torrsprucken panel byts på kjolens sidor. Panelen målas med rödpigmenterad trätjära.

De horisontellt spårade kvaderindelade knutbrädorna på klocktornet är idag svarttjärede men har enligt äldre fotografier från 1910 och 1915 tidigare varit målade i ljus kulör. Eventuellt finns spår av ljus oljefärg på knutbrädorna. Ni anger att en stor rengöringsåtgärd sannolikt krävs för att återgå till ljus linoljefärg och därför ansöks om att åter stryka knutarna med svartpigmenterad tjära.

En kraftigt rötskadad tvärbjälke under tornluckor mot öster byts mot ny bjälke. Utförandet ska motsvara oskadad bjälke i motsvarande läge mot väster.

I den antikvariska konsekvensbeskrivningen anges att tröskelbjälke under ingångsdörren till klockstapeln tillsammans med vattbräda ovan dörren uppvisar rötskador. Dessa delar ingår inte i åtgärdsförslaget. Under arbetets gång kan förmodas att ytterligare skador upptäckas som idag är dolda och som kräver antikvarisk bedömning och åtgärder.

Ni ansökte den 27 oktober 2020 om tillstånd till åtgärderna. Länsstyrelsen lämnade tillstånd till åtgärderna i beslut den 13 november 2020, dnr 433-63292-2020. Beslutet villkorades bland annat med en färgundersökning av klocktornets hörnbrädor för att utröna tidigare ljus linoljefärg. Då det fanns en osäkerhet avseende historisk behandling av kjolens sidor villkorades även om undersökning avseende eventuella spår av svarttjära samt av om

panelen tidigare varit struken med rödtjära eller Falu rödfärg. Undersökningarnas resultat skulle kommuniceras med Länsstyrelsen innan ytbehandling. Sedan ansökan år 2020 har ett mer omfattande byte av spån samt byte av bjälke under ljudluckor tillkommit i ansökan.

Ett fotografi från 1910 visar tydligt ljust målade hörnbrädor på klocktornet och även i övrigt en relativt ljus exteriör jämfört med nuvarande färgsättning. Utredning av kulör på knutbrädor har varit uppe för diskussion inom detta projekt. Då de svarttjärede knutbrädorna samspelar med andra svarta detaljer i exteriören och inte byts ut görs här ingen vidare utredning eller ställningstagande om kulörbyte. Vid framtida åtgärder kan en återgång till en tidigare färgsättning med fördel utredas och övervägas, och bör då omfatta exteriören som helhet. Vid ett framtida byte av knutbrädorna kan man likaså överväga att återgå till ljus linoljefärg.

Motivering till beslutet

Länsstyrelsen bedömer att de föreslagna åtgärderna är väl motiverade och att de är positiva för ett långsiktigt bevarande av klockstapeln. Sedan Länsstyrelsens tidigare beslut år 2020 har ytbehandling på panel och knutbrädor inte ytterligare undersökts. Rödtjärning av kjolens sidor bedöms vara motiverat och sannolikt är att både rödtjära och Falu rödfärg har förekommit. Även fortsatt svarttjärning av befintliga hörnbrädor på klocktornet bedöms vara motiverad.

Länsstyrelsen bedömer att åtgärderna inte kommer att påverka klockstapelns kulturhistoriska värden negativt och att den inte kommer att förvanskas.

Bestämmelser som beslutet grundas på

Detta beslut är fattat med stöd av 4 kap 3 § KML.

Information

- Kostnaden för den medverkande antikvarien åligger pastoratet.
- Sökanden svarar själv för att alla inblandade i arbetet tar del av villkoren i beslutet.
- Detta beslut innebär endast tillstånd enligt 4 kap. KML. Krävs tillstånd enligt någon annan lag, till exempel plan- och

bygglagen eller dispens från biotopskyddet ska detta sökas särskilt.

Ni kan överklaga beslutet

Se bilaga 1 med överklagandehänvisning.

Beslutande

Beslut i detta ärende har fattats av antikvarien Lina Karlsson. I den slutliga handläggningen har också antikvarien Maria Legars medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan. Ange ärendets diarienummer eller ärendebeteckning vid kontakt med Länsstyrelsen. Du hittar numret uppe till höger på första sidan.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Bilagor

- Överklagandehänvisning förvaltningsrätten

Kopia till

Riksantikvarieämbetet

Uppsala stift

Byggnadsnämnden i Norrtälje kommun

Stockholms läns museum

Medverkande antikvarie

Ni kan överklaga beslutet hos förvaltningsrätten

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos förvaltningsrätten.

Så här överklagar ni beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Stockholm antingen via e-post; stockholm@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Stockholm, Box 22067, 104 22 Stockholm.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det förvaltningsrätten som beslutar om tiden kan förlängas.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Skriv också följande uppgifter, om ni inte tidigare lämnat dem:

- Person- eller organisationsnummer.
- Telefonnummer där ni kan nås dagtid (med undantag för nummer som avser ett hemligt mobilabonnemang som behöver uppges endast om rätten begär det).
- E-postadress.
- Annat som har betydelse för att domstolen ska kunna nå er.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer ert överklagande bifogar ni kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 25 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen samt uppges sitt eget namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, stockholm@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 10 00. Ange diarienummer 57491-2024.